

Aneta Raczykowska
Szkoła Podstawowa nr 6
im. Kornela Makuszyńskiego

NAUCZYCIEL - ZAWÓD Z POWOŁANIA?

Wprowadzenie

Szkoła jest miejscem współpracy różnych podmiotów, zaczynając od władz oświatowych, uczniów, rodziców, na nauczycielach kończąc. Powszechnie analizowana jest w perspektywie potrzeb uczniów, jednak równie ważna jest postać samego nauczyciela¹. W efekcie rosnących wymagań stawianych wobec nauczycieli przez Ministerstwo Edukacji Narodowej i natłoku obowiązków pojawiają się rozbieżności pomiędzy oczekiwaniami MEN, a szkolną rzeczywistością. Wśród nauczycieli narasta napięcie, niezadowolenie i irytacja². Dzieje się tak, ponieważ nauczyciel wypełniając swój podstawowy obowiązek nauczania, dodatkowo działa w różnych sferach: wychowania, doradztwa, opieki, współpracy z rodzicami, ze środowiskiem szkolnym, pracy w zespołach szkolnych, diagnozowania, organizowania własnej pracy, resocjalizacji³. W zapamiętanej szkole z przeszłości wszystko ujęte było w schematy, wiedza przekazywana była przez jeden uznany za słuszny sposób rozumienia świata. W nowym modelu szkoły nauczyciel staje się przewodnikiem i organizatorem. Oczekuje się, aby nauczyciel był otwarty, twórczy, aktywny, wolny od rutyny⁴. Heliodor Muszyński uważa, że w rekrutacji do zawodu, doskonaleniu zawodowym oraz w procedurach awansu zawodowego przestaje się cenić umiejętności i predyspozycje kluczowe w tym za-

---

¹ B. Taradejna, *Oczekiwania zawodowe nauczycieli a możliwość ich realizacji w szkolnym środowisku pracy*, „Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka”, nr 4 (499), 2013, s. 22.

² S. Broniarz, *ZNP rozpoczyna rozmowy ze środowiskiem nauczycielskim na temat form protestu*, <http://www.radiopik.pl/3,74223,znp-rozpoczyna-rozmowy-ze-rodowiskiem-nauczycieli> [26.12.2019].

³ C. Plewka, *Znaczenie i dylematy nauczycielskiej profesji i nauczycielskiego profesjonalizmu*, „Edukacja Humanistyczna”, nr 1 (24), Szczecin 2011, s. 62.

⁴ B. Romanek, *Doświadczenia i oczekiwania nauczycieli związane z ich funkcjonowaniem w zawodzie*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, 2016, s. 285.

wodzie. Potocznym przekonaniem stało się, że ukończenie studiów pedagogicznych i zdobycie odpowiedniego zasobu wiedzy czyni każdego nauczycielem⁵. W sytuacji zmieniającego się świata zauważamy zupełnie inne oczekiwania społeczne wobec nauczycieli niż kilka lat temu. Coraz częściej, debatując na temat tego zawodu, występują refleksje na temat nauczycielskiej profesji, czy jest to powołanie, zawód, misja, przypadek czy konieczność?

Kim jest nauczyciel?

Zawód nauczyciela na przestrzeni wieków przeszedł metamorfozę poprzez rolę nauczyciela filozofa, duchownego, nauczyciela rzemieślnika, nauczyciela wychowawcy⁶ aż do roli refleksyjnego praktyka⁷. Wraz z różnymi zmianami społeczno-kulturowymi zmieniły się i rosnące wymagania wobec instytucji oświatowych, a w konsekwencji także nauczycieli i pedagogów. System edukacji nauczycieli bardzo często poddawany jest krytyce, stał się on również obszarem w którym przez cały czas poszukuje się nowych rozwiązań. Wykonywanie zawodu nauczyciela wymaga posiadania wiedzy ogólnej, jak i z nauczanego przedmiotu oraz także wielu umiejętności, solidnego przygotowania oraz odpowiednich cech osobowości⁸.

Problematyką dotyczącą zawodu i pracy nauczyciela zajmowali i zajmują się uczeni tacy jak między innymi: Jan Paweł Władysław Dawid (1946)⁹, Zygmunt Mysłakowski (1962)¹⁰, Stefan Szuman (1985)¹¹, Wincenty Okoń (1991)¹², Maria Czerepaniak-Walczak (1997)¹³, Bogusława Dorota Gołębiak (1998)¹⁴, Wanda Dróżka (1998)¹⁵, Henryka Kwiatkowska (2005)¹⁶, Tadeusz Lewowicki (2007)¹⁷, Andrzej Radziejewicz-Winnicki (2008)¹⁸, Zbigniew Kwieciński (2008)¹⁹ a także wielu innych uczonych z zagranicy²⁰. Zawód nauczyciela jest najstarszym zawodem świata, od wielu lat jest przedmiotem zainteresowań filozofów,

⁵ H. Muszyński, *Nauczyciel wobec współczesnych wyzwań i konieczności* [w:] *Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna. Obszary poszukiwań, wyzwań i doświadczeń w kontekście zmian oświatowych*, red. D. Waloszek, Wydawnictwo Bliżej Przedszkola, Kraków 2010, s. 38.

⁶ K. Żegnałek, E. Gutkowska-Wyrzykowska, *Nauczyciel – misja czy zawód?*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika 13” 2016, s. 174.

⁷ B. D. Gołębiak, *Zmiany edukacji nauczycieli. Wiedza – biegłość – refleksyjność*, Edytor, Toruń-Poznań 1998, s. 92.

⁸ P. Ziółkowski, *Pedeutologia – zarys problematyka*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2016, s. 11-12.

⁹ J. W. Dawid, *O duszy nauczycielstwa*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1946.

¹⁰ Z. Mysłakowski, *Co to jest „talent pedagogiczny”* [w:] *Osobowość nauczyciela*, red. W. Okoń, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1962.

¹¹ S. Szuman, *Dzieła wybrane*, t. 1, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1985.

¹² W. Okoń, *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.

¹³ M. Czerepaniak-Walczak, *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Edytor, Toruń 1997.

¹⁴ B. D. Gołębiak, *Zmiany edukacji nauczycieli. Wiedza, biegłość, refleksyjność*, Edytor, Toruń-Poznań 1998.

¹⁵ W. Dróżka, *Styl pedagogiczny w doświadczeniu zawodowym nauczycieli* [w:] *Rozwój nauczyciela w okresie transformacji*, red. W. Prokopiuk, Trans Humana, Białystok 1998.

¹⁶ H. Kwiatkowska, *Tożsamość nauczycieli. Między anomią a autonomią*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.

¹⁷ T. Lewowicki, *Problemy kształcenia i pracy nauczycieli*, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Radom 2007.

¹⁸ A. Radziejewicz-Winnicki, *Pedagogika społeczna (w obliczu realiów codzienności)*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.

¹⁹ Z. Kwieciński, B. Śliwerski, *Pedagogika. Podręcznik akademicki t.1*, PWN, Warszawa 2008.

²⁰ C. Plewka, *Znaczenie i dylematy nauczycielskiej profesji...*, op. cit., s. 61-62.

psychologów, pedagogów²¹. Bez wątpliwości elementarnym warunkiem edukacyjnego profesjonalizmu jest wykształcenie oraz stałe doskonalenie zawodowe. Nauczyciel to zawód złożony i przygotowanie się do tego zawodu musi być wielostronne, staranne, profesjonalne i sensowne a przede wszystkim rozłożone w czasie. Stefan Schuman w książce „Talent pedagogiczny” określa nauczyciela jako jednostkę, od której aktywności zależą efekty nauczania i wychowania. Podkreśla ścisłą zależność wyników nauczania i wychowania od cech osobowości nauczyciela²². Zygmunt Mysłakowski i Stefan Szuman wprowadzili do pedeutologii²³ pojęcie talentu pedagogicznego. Według Stefana Szumana tajemnica talentu pedagogicznego tkwi w tym, co nauczyciel, wychowawca posiada i ma do rozdania, a więc bogactwo jego własnej osobowości oraz w jaki sposób to czyni, czyli jaka jest jego umiejętność oddziaływania na innych. Cała tajemnica tkwi w występowaniu tych dwóch elementów. Bogata osobowość i dojrzały charakter, wiedza i piękna dusza nie gwarantują posiadania talentu. Dopiero występowanie w harmonii obydwu elementów warunkuje osobowość idealnego nauczyciela²⁴. „Amerykański badacz W. T. Norman wyróżnia pięć czynników osobowości nauczyciela: a) ekstrawersja: rozmowny – milczący; szczerzy, otwarty – zamknięty; śmiały – ostrożny; towarzyski – samotnik; b) łatwość we współżyciu: dobroduszny – gniewliwy; brak zazdrości – zazdrośny; delikatny, miły – ostry; współpracujący – negatywistyczny; c) sumiennosc: drobiazgowy, schludny – beztroski; odpowiedzialny – mało odpowiedzialny; skrupulatny – brak skrupulatności; perseweringujący – nieśmiały; d) równowaga emocjonalna: zrównoważony – nerwowy i napięty; spokojny – pełen niepokoju; opanowany – łatwo podniecający się; brak hipochondrii – hipochondryczny; e) kultura: wrażliwy artystycznie – niewrażliwy artystycznie; intelektualnie nastawiony – nierefleksyjny; mający ogładę, wyrafinowany – nieogładzony, prostacki; obdarzony wyobraźnią – prosty, konkretny”²⁵.

Pedeutologia nakierowała na zmienność ideałów i wymagań stawianych wobec nauczycieli. Badania wskazały, że pracę nauczyciela można wykonywać dobrze w różny sposób, ponieważ efekty tej pracy w znacznym stopniu zależą od pozaintelektualnych cech osobowości²⁶. Jan Paweł Władysław Dawid dostrzega duszę nauczycielstwa, twierdził że: „istotę nauczycielskiego powołania można określić jako miłość dusz ludzkich. Jest to miłość, bo człowiek wychodzi poza siebie, troszczy się, bezinteresownie czyni coś dla drugiego; jest to miłość dusz, bo przedmiotem jej jest wewnętrzna, duchowa treść człowieka, jego dobro moralne, jego oświecenie i udoskonalenie jako istoty duchowej. Dla nauczyciela z takim powo-

²¹ K. Żegnałek, E. Gutkowska-Wyrzykowska, *Nauczyciel – misja...*, op. cit., s. 173.

²² S. Szuman, *Talent pedagogiczny*, Wyd. Nawrockiego, Katowice 1947, s.49.

²³ Pedeutologia to dział pedagogiki (subdyscyplina) zajmujący się zagadnieniami dotyczącymi zawodu nauczyciela, [w:] P. Ziółkowski, *Pedeutologia zarys problematyki*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2016, s. 7.

²⁴ M. Kujawska, *Model współczesnego nauczyciela*, „Cieszyński Almanach Pedagogiczny 2”, 2013, s. 39.

²⁵ W. T. Norman [za:] P. Mazur, *Zawód nauczyciela w ciągu dziejów*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Chełm 2015, s. 39.

²⁶ B. Kutrowska, *Nauczyciel w zmieniającej się rzeczywistości edukacyjnej*, Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/5462>, s. 38, [22.11.2019].

łaniem każdy nowy uczeń to jakby rozszerzenie i przyrost własnej jego jaźni, to nowe zadanie do spełnienia w zakresie własnego jego osobistego życia.²⁷ Nauczyciel według Wincen- tego Okonia to osoba, która jest wykwalifikowana do nauczania i wychowywania dzieci, młodzieży i dorosłych. Nauczyciel kształci, wychowuje, rozwija znajdujących się pod jego opieką uczniów. Efekt jego pracy zależy między innymi od uczniów, programu edukacji oraz od jej zewnętrznych warunków, lecz przede wszystkim od samego nauczyciela²⁸. Zwrócił uwagę również na to, że: „potrzeba doskonałości, poczucie odpowiedzialności i obo- wiązku, wewnętrzna prawdziwość moralna (...) stanowi tło i istotę tego, co nazwalibyśmy „du- szą nauczycielstwa”. Jest to dar indywidualny, powołanie, przejaw wyższego duchowego w człowieku pierwiastka”²⁹. Daniel Goleman w publikacji „Inteligencja emocjonalna” pisze, że sukces w życiu i nauczycieli zależy nie tylko od ich intelektu, lecz w ogromnym stopniu od samoświadomości tzn. kontrolowania własnych emocji, zapału i wytrwałości w dążeniu do celu, a także od zdolności do empatii i umiejętności zachowań społecznych. Uważa, że „inteligencja emocjonalna jest źródłem cech, które sprawia, że jesteśmy bardziej ludzcy i odznaczamy się tym, co każdy człowiek winien posiadać”³⁰. Mieczysław Kreutz, posłużył się terminem „osobowości nauczyciela” i wyróżnia w niej dyspozycje takie jak: miłość ludzi, skłonność do społecznego oddziaływania oraz zdolność sugestywną³¹. Wszelkie idee dydak- tyczne, cele, treści, metody i zasady kształcenia i wychowania nie działają automatycznie, lecz realizują się i ożywiają dzięki działalności nauczyciela. Osoba i zawód nauczyciela, jego kwalifikacje i autorytet, który buduje odgrywają znaczącą rolę w procesie nauczania i ucze- nia się. Nauczyciel jest organizatorem swojej pracy, kierownikiem własnej lekcji i opieku- nem całego procesu nauczania i uczenia się³².

Nauczyciel powołanie czy zawód?

W świetle przemian następujących w systemie funkcjonowania oświaty, zmienia się rola i realizowanie zadań w pracy nauczyciela. Problemem jest świadomość i zaangażowanie ze strony nauczycieli. To od nauczycieli może zależeć i zależy najwięcej. Kilkadziesiąt lat temu nauczyciel był autorytetem i skarbnicą wiedzy, w obecnych czasach dostęp do mediów jest tak powszechny, że rola nauczyciela sprzed lat odeszła w zapomnienie. Nauczyciel nie powinien zapominać o powołaniu, o tym, że nauczanie to nie tylko przekazywanie wiedzy, lecz stworzenie takiej sytuacji, aby „dziecko samo chciało ją „zdobyć”. Jednym z wielu czyn- ników decydujących o efektach nauczania jest odpowiednia atmosfera panująca w czasie trwania lekcji. Nauczyciel dbający o to, aby być nie tylko cenionym specjalistą, ale również osobą przyjazną uczniowi, będzie swoją postawą kształtował więzi między uczniami

²⁷ J. W. Dawid, *O duszy nauczycielstwa*, [w:] *Osobowość nauczyciela*, red. W. Okoń, Wyd. 2, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1962, s. 45.

²⁸ W. Okoń, *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1987, s. 76.

²⁹ *Ibidem*, s. 61.

³⁰ D. Goleman, *Inteligencja emocjonalna*, Media Rodzina, Poznań 2007, s. 246.

³¹ M. Kujawska, *Model współczesnego...*, op. cit., s. 203.

³² M. Sikorski, *Rozważania o kwalifikacjach pedagogicznych nauczyciela*, „Zeszyty naukowe Akademii Marynarki Wojennej” nr 2 (165), 2006, s. 126.

a sobą³³. Jak już zauważono zawód nauczyciela na przestrzeni wielu lat przeszedł metamorfozę od roli nauczyciela-filozofa, duchownego, nauczyciela-rzemieślnika, do odrębnej grupy społeczno-zawodowej. Przysłowiowy „belfer” jest pełnowartościową osobowością, która daje innym przykład i stanowi wzór do naśladowania³⁴. Czy współczesny nauczyciel ma świadomość misji, powołania? Czy jest to dla większości zawód jak każdy inny?

Rozpatrując kwestię nauczycielskiego powołania warto odwołać się do fundamentalnej pracy pedeutologicznej, jaką była rozprawa Jana Pawła Władysława Dawida pt. „O duszy nauczycielstwa” (1912). Autor uważał, że nauczycielem z powołania jest osoba, która dąży do zgodności, harmonii i jedności z duchowym życiem innych. Istotą powołania jest miłość, troska, bezinteresowność, a powołanie nauczyciela wyraża się w „miłości dusz ludzkich”³⁵. W związku z tym uważał, że: „nauczyciel nie może „po prostu być tylko wykładowcą”, że oprócz tego powinien spełniać takie funkcje, jak funkcja wychowawcy, opiekuna, doradcy, partnera, inicjatora różnorodnych poczynań poznawczych uczniów, rozjemcy, sędziego (...) Wymaga to, oczywiście, odpowiedzialności, wrażliwości „na ludzką niedolę”, ustawicznego samokształcenia, „społecznikostwa” (...), wysokiej kultury umysłowej i moralnej, tolerancji i obiektywizmu w ocenie innych, ale przede wszystkim samego siebie”³⁶. Jean-Jacques Rousseau w książce „Emil czyli o wychowaniu” (1762) pisał: „Pamiętaj, zanim odważysz się przedsięwziąć formułowanie człowieka, musisz przedtem stać się człowiekiem; musisz z samego siebie uczynić przykład, którym powinieneś być dla ucznia (...) jeżeli nie otworzysz zarazem serca, serce bliźnich zostanie dla ciebie zamknięte. Trzeba poświęcić bliźnim swój czas, starania, życzliwość, siebie samego”³⁷. Żaden system pedagogiczny na świecie nie lekceważy roli nauczyciela w procesie edukacji. Poza różnicami występującymi między nimi systemy te są zgodne co do tego, że tylko nauczyciel z powołania, zaangażowany może dobrze kształcić, wychowywać³⁸. Zdaniem Johna Deweya: „każdy nauczyciel powinien uświadomić sobie dostojność swojego powołania, powinien się czuć sługą społecznym, wyznaczonym do utrzymywania należytego porządku społecznego i przyczyniania się do właściwego postępu społecznego”³⁹. Nauczyciel nie powinien być bierny wobec uczniów, współczesna szkoła potrzebuje nauczyciela opiekuna, organizatora oraz przewodnika. Zgodnie z Ustawą Dz. U. 2017 poz. 59, Prawa oświatowego Art. 5⁴⁰ powinna być to osoba, współpracująca w atmosferze wzajemnej życzliwości ze swoimi wychowankami. Odpowiednia atmosfera sprzyja procesom uczenia się i nauczania.

³³ M. Molenda, *Problemy współczesnej edukacji (z doświadczeń nauczyciela kształcenia zintegrowanego)*, [w:] W. Dróżka, B. Matyjas, *Współczesne problemy zawodu nauczyciela i pedagoga*, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19”, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2010, s. 189.

³⁴ K. Żegnałek, E. Gutkowska-Wyrzykowska, *Nauczyciel – misja...*, op. cit., s. 174.

³⁵ J. W. Dawid, *O duszy nauczycielstwa*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1946, s. 6-9.

³⁶ C. Kupisiewicz, *Jan Władysław Dawid*, [w:] *Myśliciele o wychowaniu*, red. C. Kupisiewicz, I. Wojnar, BGW, Warszawa 1996, s. 235.

³⁷ J.J. Rousseau, *Emil czyli o wychowaniu*, t. 1, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1955, s. 92-93.

³⁸ A. Kaczmarczyk, M. Kątny, *Nauczyciel – zawód, misja czy powołanie?* „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19”, 2010, s. 65-66.

³⁹ J. Dewey, *Moje pedagogiczne credo*, Żak, Warszawa 2012, s. 30.

⁴⁰ Prawo oświatowe, Dz. U. 2017 poz. 59, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/U/D20170059Lj.pdf> [19.03.2020].

Daje się zauważyć, jak zacierają się różnice pojęć „powołanie” i „zawód”. Pojęcie „zawód” w literaturze naukowej jest różnorodnie definiowane. Jan Szczepański wyróżnia następujące znaczenia tego terminu: 1) wewnętrznie spójny system czynności, które stanowią dla jednostki źródło utrzymania; 2) stałe wykonywanie czynności bez względu na kwalifikacje; 3) populacja tych, którzy wykonują te same czynności np. lekarze, nauczyciele⁴¹. Jeśli chodzi o rozważania pedagogiczne trafnym rozumieniem zawodu nauczyciela jest definicja Tadeusza Waclawa Nowackiego, który uważał: „zawód jest wydzielonym w procesie pracy systemem czynności, wymagających od pracownika kwalifikacji, nabywanych poprzez kształcenie w systemie szkolnym lub pozaszkolnym, wywołującym proces rozwoju osobowości zawodowej i potrzebę nieustannego doksztalcania się i doskonalenia. Zawód wprowadza w świat odpowiedzialności pracowniczej, tym samym ma bezpośredni wpływ na poziom moralności i kultury zawodowej i stanowi jedno z najważniejszych pól działania jednostki”⁴². Stefan Szuman twierdzi, że zawód nauczyciela jest zawodem jak każdy inny, nie jest wzniosłą misją, nie jest zarezerwowany dla talentów i geniuszów. Wprost przeciwnie zawód ten można dobrze uprawiać bez wyjątkowego talentu⁴³. Joanna Madalińska-Michalak zauważa, że w literaturze pedagogicznej i opiniach o nauczycielu krążących w społeczeństwie można spotkać się z różnymi obrazami dydaktyka – profesjonalisty. Z jednej strony jest to osoba umiejacą współpracować z innymi, rozwijająca się przez całe życie, z drugiej jednak praca dydaktyczna oceniana jest jako łatwa, zaś nauczyciela wcale nie uważa się za profesjonalistę, lecz za pracownika wykonującego zadania zlecone przez innych. Autorka prezentuje medialny obraz nauczyciela, w którym jest wicznie niezadowolonym i roszczeniowym leniem. Dowodem jest nauczycielskie pensum porównywalne do czterdziestogodzinnego etatu, dodając do tego wakacje i ferie potwierdza się obraz nauczyciela – lenia. Nauczyciele są również krytykowani za brak umiejętności radzenia sobie z uczniami sprawiającymi trudności wychowawcze. Media interesują się tą grupą zawodową w szczególności, gdy popełnia błędy – wizerunek dobrze pracującego nauczyciela nie jest medialnie atrakcyjny⁴⁴. Tymczasem osoba podejmująca decyzję o wyborze zawodu nauczycielskiego winna być świadoma potrzeby długotrwałego doskonalenia i doksztalcania zawodowego. Od nauczycieli oczekuje się coraz lepszego przygotowania i wykazania się wiedzą zarówno z zakresu nauczanego przedmiotu, jak i wychowania czy dydaktyki. Nauczyciel, podobnie jak lekarz, unikający podnoszenia własnych kwalifikacji staje się pracownikiem przestarzałym. Dobrze przygotowany nauczyciel powinien najpierw poznać swych uczniów i wychowanków. W szczególności powinien poznać ich potrzeby, możliwości, zainteresowania. Rozmowa z uczniem jest podstawową metodą poznawania potrzeb i możliwości. Niestety z praktyki i specyfiki pracy wiadomo, że nauczyciel przeciążony obowiązkami dydaktycznymi unika dodatkowych rozmów i zadań związanych z poznawaniem uczniów, co nie jest

⁴¹ C. Plewka, *Znaczenia i dylematy nauczycielskiej profesji...*, op. cit., s. 63.

⁴² Ibidem, s. 63.

⁴³ A. Kaczmarczyk, M. Kątny, *Nauczyciel – zawód, misja czy...*, op. cit., s. 69.

⁴⁴ B. Romanek, *Doświadczenia i oczekiwania nauczycieli...*, op. cit., s. 286.

korzystne dla jakości pracy dydaktyczno-wychowawczej, a zwłaszcza dla znajomości potrzeb⁴⁵.

Współcześnie coraz częściej słyzy się o zjawisku wypalenia zawodowego, zwanego zamiennie syndromem chronicznego zmęczenia. Obok depresji jest to epidemia XXI wieku⁴⁶. Stan ten najczęściej pojawia się u osób wykonujących zawody, w których interakcja z drugim człowiekiem warunkuje powodzenie w zawodzie. Według Marii Katarzyny Grzegorzewskiej „syndrom wypalenia zawodowego najczęściej rozumiany jest jako zespół zaburzeń w funkcjonowaniu jednostki w układzie człowiek – praca. (...) jest to stan, w którym praca staje się uciążliwa i wraz z fizycznym i psychicznym wyczerpaniem pojawiają się liczne, niemożliwe do przewyżczenia trudności⁴⁷. W pojęciu społeczno-poznawczym wypalenie zawodowe pojawia się „u przedstawicieli zawodów, w których bliska, zaangażowana interakcja z drugim człowiekiem stanowi istotę profesjonalnego działania i warunkuje powodzenie w danym zawodzie, sukces i rozwój. Koszty tej bliskiej interakcji, konfrontacji z negatywnymi emocjami, cierpieniem, przewlekłym stresem mogą się pojawiać szczególnie wówczas, gdy lekarz, nauczyciel, pielęgniarka itd. nie jest w stanie radzić sobie z obciążeniami zawodowymi, przeżywa niepowodzenia i brak sukcesu. (...) W toku wypalania się obniża się satysfakcja zawodowa i pojawia się utrata zaangażowania zawodowego⁴⁸. Bardzo często zdarza się, że pracę w danym zawodzie wykonują ludzie, którzy trafili tam z przypadku. Powodem wypalenia zawodowego wśród nauczycieli jest przeciążenie zawodowe i długotrwały stres. Przyczyną jest również niski status społeczny zawodu nauczyciela, małe uposażenie (od 2020 roku minimalne wynagrodzenie brutto za pracę bez względu na wykonywany zawód wyniesie 2600 zł⁴⁹, przy czym wynagrodzenie nauczyciela stażysty z tytułem zawodowym licencjata wynosi również 2600 zł⁵⁰) oraz stale zmieniające się wymagania stanowią znik aspiracji zawodowych i są głównymi czynnikami prowadzącymi do frustracji i apatii. Wypalenie zawodowe dotyka pedagogów bez względu na wiek i posiadane przez nich doświadczenie. Należy jednak pamiętać, że rzadziej wypalają się nauczyciele, którzy trafili do zawodu z wyboru, a praca ta daje im dużo satysfakcji, niż nauczyciele pracujący w zawodzie z przypadku i z konieczności⁵¹. Bycie nauczycielem nie jest prostym zawodem, ale jeśli wykonuje się go z powołania i z pasją, to praca w szkole staje się przyjemnością, a nie codzienną udręką.

⁴⁵ J. Pólturzycki, *Dydaktyka dla nauczycieli*, Adam Marszałek, Toruń 1996, s. 184.

⁴⁶ M. Ostrowska, Z. Mazur, *Zjawisko stresu i wypalenia zawodowego wśród nauczycieli przedmiotu „edukacja dla bezpieczeństwa”*, AFM, Kraków 2017, s. 31.

⁴⁷ M. K. Grzegorzewska, *Stres w zawodzie nauczyciela*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006, s.47.

⁴⁸ H. Sęk, *Wypalenie zawodowe. Przyczyny i zapobieganie*, PWN, Warszawa 2009, s.8.

⁴⁹ K. Czernik, *Pensja minimalna 2020. Ile wynosi pensja minimalna w 2020 roku? Ile na rękę dostaną osoby na umowie zleceniu, ale ile pracujący na etacie?*, <https://dziennikpolski24.pl/pensja-minimalna-2020-ile-wynosi-pensja-minimalna-w-2020-roku-ile-na-reke-dostana-osoby-na-umowie-zleceniu-ale-ile-pracujacy-na/ar/c3-14705785> [12.01.2020].

⁵⁰ M. Sewastianowicz, *Pensja nauczyciela w 2020 r. bez większych zmian*, <https://www.prawo.pl/oswiata/wynagrodzenia-nauczycieli-w-2020-rozporzadzenie,495938.html> [6.01.2020].

⁵¹ P. Ziółkowski, *Pedeutologia zarys problematyki*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2016, s. 185.

Oczekiwania nauczycieli związane z ich funkcjonowaniem w zawodzie

Chcąc dowiedzieć się, jak swoją sytuację oceniają sami nauczyciele Beata Romanek przeprowadziła badania wśród 68 nauczycieli. W badaniach wzięło udział 64 kobiet oraz 4 mężczyzn. Respondenci odpowiadali na dziesięć pytań otwartych, ze swoimi nadziejami i oczekiwaniami z początków pracy w zawodzie z sytuacją obecną. Badania przeprowadzono na terenie województwa podkarpackiego⁵². Ankietowani, pisząc o wyborze zawodu nauczyciela, najczęściej jako oczekiwanie wymieniali niezależność finansową, ponieważ przez lata był to zawód gwarantujący stabilność zatrudnienia. Pojawiały się również stwierdzenia, że wykonywanie tego zawodu to powołanie, spełnienie marzeń. Natomiast motywatorem do podjęcia pracy nauczyciela, była możliwość kształtowania umysłów dzieci, dzielenia się z uczniami pasją, wspieranie ich w realizowaniu planów, rozwijaniu zainteresowań. Badani mieli nadzieję, że rozpoczynając pracę, będą stanowić autorytet w środowisku szkolnym. Ponadto oczekiwali nawiązania dobrej współpracy z rodzicami, bez której edukacyjny sukces dziecka jest trudniejszy do osiągnięcia⁵³. Jeśli chodzi o trudności w wykonywaniu zawodu nauczyciela, ankietowani najczęściej wskazywali na biurokrację: „Odhodzenie od pierwotnego, rzeczywistego powołania nauczyciela, czyli pracy z dziećmi na rzecz biurokratycznego urzędnika wypełniającego stopy dokumentów, ankiet tak naprawdę niczego nie wnoszących do poprawienia jakości edukacji”⁵⁴. Nauczyciele wskazywali również na przeszkody w zakresie: braku współpracy i napiętych relacji z rodzicami, brak zainteresowania rodziców dzieckiem, a także nieuzasadnione ataki medialne na tę grupę zawodową, upadek autorytetu nauczyciela, brak zrozumienia w społeczeństwie. Uciążliwe dla badanych są również dość częste zmiany w prawie oświatowym, przemęczenie i wypalenie zawodowe. Nauczyciele nie potrafią poradzić sobie z niechęcią dzieci do nauki. Wśród wskazywanych trudności pojawił się też niedostatek pomocy dydaktycznych oraz ograniczenia materialne szkoły. Około 25 osób, co stanowiło 36% badanych, narzekało na brak stabilizacji. Kilka osób przyznało się do pracy w kilku placówkach, która wynika z potrzeby połączenia godzin w etat⁵⁵. Nauczyciele zwracali uwagę na zbyt małą liczbę godzin przeznaczonych dla danego przedmiotu w porównaniu z wymaganiami Podstawy programowej i braku możliwości realizacji założeń Podstawy programowej. Zdaniem ankietowanych bolączką jest również „brak komfortu psychicznego” między innymi przez pogarszające się relacje i ciężką współpracę z rodzicami, nauczycielami i uczniami. Jako szczególnie ważne wskazywali brak wsparcia ze strony rodziców. Bardzo istotny dla badanych okazał się również upadek autorytetu nauczyciela i brak szacunku dla wykonywanego przez nich zawodu⁵⁶.

Wyniki przeprowadzonych badań potwierdzają nie najlepszą opinię nauczycieli o ich sytuacji, odmienne oczekiwania wobec rzeczywistości edukacyjnej, na którą wpływ ma wiele czynników. Nauczyciele w swoich odpowiedziach bardzo często podejmowali zagadnienie

⁵² B. Romanek, *Doświadczenia i oczekiwania nauczycieli...*, op. cit., s. 288.

⁵³ Ibidem, s. 288.

⁵⁴ Ibidem, s. 290.

⁵⁵ Ibidem, s. 291.

⁵⁶ Ibidem, s. 292.

bolesnego zderzenia się młodego nauczyciela ze szkolną rzeczywistością. Bezsilność nauczycieli wobec problemów w relacjach międzyludzkich z uczniami i rodzicami oraz innymi nauczycielami prowadzi do wniosku, że właśnie sfera kontaktów międzyludzkich wymaga szczególnej troski⁵⁷. Pragnąć realizować w pracy szkolnej pożądane podejście humanistyczne, nauczyciel powinien opanować wiedzę i umiejętności związane z prowadzeniem dialogu z uczniami, szanować odmiennosc swoich podopiecznych i ich autonomię. Zdaniem Stanisława Palki, „Takie podejście, współcześnie jeszcze słabo występujące, powinno być wyraźniejsze w przyszłości”⁵⁸. Ważne jest, by nauczyciele nie tylko opanowali niezbędne elementy wiedzy teoretycznej, ale także zdobyli umiejętność przetwarzania i przekazywania tych elementów wiedzy na konstrukty użyteczne w praktyce szkolnej⁵⁹.

Wyniki badań Beaty Romanek odnajdują potwierdzenie w badaniach przeprowadzonych przez Centralny Instytut Ochrony Pracy – Państwowy Instytut Badawczy (CIOP-PIB). Doniesienia z badań CIOP-PIB przedstawiają oczekiwania zawodowe nauczycieli, a także możliwości ich realizacji w szkolnym środowisku pracy. W pomiarach brali udział nauczyciele o zróżnicowanym stażu pracy. Pierwszą grupę stanowili nauczyciele z krótszym stażem pracy, drugą stanowili nauczyciele z ponad 10-letnim stażem zawodowym. Respondentami byli nauczyciele ze szkół podstawowych i gimnazjalnych z województwa mazowieckiego⁶⁰.

Zakończenie

Praca nauczyciela zawsze traktowana była jako powołanie. Zawód ten powinien dawać satysfakcję i radość, powód m. in. dumy. Od współczesnego nauczyciela oczekujemy bezinteresowności, kompetencji, efektywności, innowacji, ciągłego doskonalenia i umiejętnego przekazywania wiedzy. Czy nauczyciel XXI wieku odczuwa satysfakcję z wykonywanego zawodu, czy jest on tylko zawodem czy misją? Wanda Dróżka uważa, że nauczyciel z powołania to ten, dla którego „dążenie do mistrzostwa osobistego – staje się źródłem osobistej motywacji do ciągłego uczenia się poprzez rozwijaną praktykę i nieustanne jej doskonalenie”⁶¹. Nauczyciel powinien kierować się wewnętrzną potrzebą uczenia się przez całe życie, aby osiągnąć wspomniane osobiste mistrzostwo. Zdaniem Wandy Dróżki powinien patrzeć na swój zawód i życie jak „artysta na sztukę” i tak też do niego podchodzić⁶². Rodzice wymagają, aby ich dzieci pokonywały kolejne szczeble edukacyjne, by dostawały się do wymarzonych szkół. Rosną oczekiwania w stosunku do nauczycieli, ale „Czy jest możliwe, aby stan nau-

⁵⁷ Ibidem, s. 293.

⁵⁸ B. Gołek, *Kompetencje współczesnego nauczyciela (wybrane obszary)*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, t. LXVII, 2014, s. 99.

⁵⁹ Ibidem, s. 97.

⁶⁰ B. Taradejna, *Oczekiwania zawodowe nauczycieli a możliwość ich realizacji ...*, op. cit., s. 22.

⁶¹ W. Dróżka [za:] A. Kaczmarczyk, M. Kątny, *Nauczyciel – zawód, misja czy powołanie?*, [w:] W. Dróżka, B. Matyjas, *Współczesne problemy zawodu nauczyciela i pedagoga*, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19”, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2010, s. 73.

⁶² Ibidem, s. 73.

czycielski, pozbawiony wielu niezbędnych praw i narzędzi, nisko wynagradzany i pozbawiany autorytetu, spełnił społeczne oczekiwania?”⁶³. Dodatkowo rodzice bardzo chętnie zrzucają winę zaniedbań wychowawczych na barki nauczycieli – nie dając sobie rady z własnymi dziećmi, obarczają winą nauczycieli za swoją porażkę wychowawczą. Wymagają od nauczycieli skutecznego nauczania, lecz nie stresowania, wymagania, ale nie narzucania, pomagania słabszym, ale i niezaniechania zdolnych, bycia sprawiedliwym, ale w każdym odnalezienia coś dobrego⁶⁴.

Pasja w zawodzie nauczyciela jest bardzo ważna, ma ścisły związek ze wszystkimi wartościami i cechami, którymi powinien charakteryzować się „dobry” nauczyciel. Jak pisze Sylwia Kowal bez poczucia pasji nie można w pełni czuć satysfakcji z pracy w szkole, wykonując zawód nauczyciela. Nawet jeżeli ludzie podejmują się pracy w zawodzie nauczyciela, nie czując pasji, to prędzej, czy później będzie miało to swoje negatywne odbicie w wynikach i postępach edukacyjnych uczniów, relacjach z podopiecznymi oraz z ich rodzicami⁶⁵. Z własnego doświadczenia pracy w szkole uważam, że pewnych zawodów można się nauczyć, ale do zawodu nauczyciela trzeba czuć pasję, powołanie i poczucie misji. Biorąc pod uwagę współczesne przemiany gospodarcze nasuwa się pytanie i myśl Krzysztofa Konarzewskiego, czy nauczyciel ma „z poświęceniem pracować – dokształcać się i doskonalić zawodowo, troszczyć się o szkolne i pozaszkolne losy każdego ucznia, działać na rzecz lokalnego środowiska, utrzymywać kontakt z nowatorską pedagogiką. Wszystko to ma robić nie patrząc na zegarek, nie licząc pieniędzy, nie żądając lepszych warunków pracy, bo przecież przyszłość narodu w jego rękach (...)”⁶⁶?

Praca w zawodzie nauczyciela powinna być przede wszystkim powołaniem. Nauczycielowi będącemu rzemieślnikiem grozi syndrom wypalenia zawodowego. Kiedy człowiek wykonuje jakiś zawód bez pasji i bez przekonania do tego, co robi, ma niższy poziom motywacji na doskonalenie zawodowe. Zapewne wśród nauczycieli znajduje się nieliczna grupa pasjonatów, którzy uwielbiają swoją pracę. Są to tak zwani nauczyciele z powołania – starają się wykonywać powierzone im zadania zawodowe jak najlepiej. Zdobywają w tym celu stosowną wiedzę i umiejętności, stale doskonaląc swoje kompetencje pedagogiczne. „Takich ludzi jest jednak bardzo mało. Stanowią chwalebny, lecz – niestety – margines pracowników oświaty”⁶⁷. Reasumując, nauczycielstwo to zawód, który może być postrzegany jako podejście typowo rzemieślnicze, jest w nim miejsce zarówno na powołanie oraz na refleksyjną praktykę.

---

⁶³ Ibidem, s. 71.

⁶⁴ Ibidem, s. 71.

⁶⁵ S. Kowal, *Pasja w zawodzie nauczyciela i jej znaczenie - czy można czuć satysfakcję z pracy w szkole nie czując powołania?*, [w:] <http://www.linia-zdrowia.pl/czytelnia/494-czy-nauczyciel-to-zawod-misja-pasja-czy-powolanie.html> [2.01.2020].

⁶⁶ K. Konarzewski, [w:] A. Kaczmarczyk, M. Kątny, *Nauczyciel – zawód, misja czy powołanie?* „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19”, 2010, s. 71.

⁶⁷ E. Buchcic, I. Żeber-Dzikowska, *Start zawodowy nauczyciela*, http://dlibra.bg.ajd.czest.pl:8080/Content/2924/Rocznik_p_u_16_193.pdf [20.03.2020].

Bibliografia

- Broniarz S., *ZNP rozpoczyna rozmowy ze środowiskiem nauczycielskim na temat form protestu*, <http://www.radiopik.pl/3,74223,zn-p-rozpoczyna-rozmowy-ze-srodowiskiem-nauczycie> [26.12.2019].
- Buchcic E., Żeber-Dzikowska I., *Start zawodowy nauczyciela*, http://dlibra.bg.ajd.czyst.pl:8080/Content/2924/Rocznik_p_u_16_193.pdf [20.03.2020].
- Czerepaniak-Walczak M., *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Edytor, Toruń 1997.
- Czernik K., *Pensja minimalna 2020. Ile wynosi pensja minimalna w 2020 roku? Ile na rękę dostaną osoby na umowie zleceniu, ale ile pracujący na etacie?*, <https://dziennikpolski24.pl/pensja-minimalna-2020-ile-wynosi-pensja-minimalna-w-2020-roku-ile-na-reke-dostana-osoby-na-umowie-zleceniu-ale-ile-pracujacy-na/ar/c3-14705785> [12.01.2020].
- Dawid J. W., *O duszy nauczycielstwa*, [w:] *Osobowość nauczyciela*, red. W. Okoń, Wyd. 2, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1962.
- Dawid J. W., *O duszy nauczycielstwa*, Nasza Księgarnia, Warszawa 1946.
- Dewey J., *Moje pedagogiczne credo*, Żak, Warszawa 2012.
- Dróżka W., *Styl pedagogiczny w doświadczeniu zawodowym nauczycieli* [w:] *Rozwój nauczyciela w okresie transformacji*, red. W. Prokopiuk, Trans Humana, Białystok 1998.
- Goleman D., *Inteligencja emocjonalna*, Media Rodzina, Poznań 2007.
- Gołek B., *Kompetencje współczesnego nauczyciela (wybrane obszary)*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych”, t. LXVII, 2014.
- Gołębiak B. D., *Zmiany edukacji nauczycieli. Wiedza – biegłość – refleksyjność*, Edytor, Toruń-Poznań 1998.
- Grzegorzewska M.K., *Stres w zawodzie nauczyciela*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.
- Kaczmarczyk A., Kątny M., *Nauczyciel – zawód, misja czy powołanie?* „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19”, 2010.
- Kowal S., *Pasja w zawodzie nauczyciela i jej znaczenie - czy można czuć satysfakcję z pracy w szkole nie czując powołania?*, [w:] <http://www.linia-zdrowia.pl/czytelnia/494-czy-nauczyciel-to-zawod-misja-pasja-czy-powolanie.html> [2.01.2020].
- Kujawska M., *Model współczesnego nauczyciela*, „Cieszyński Almanach Pedagogiczny 2”, 2013.
- Kupisiewicz C., *Jan Władysław Dawid*, [w:] *Myśliciele o wychowaniu*, red. C. Kupisiewicz, I. Wojnar, BGW, Warszawa 1996.
- Kutrowska B., *Nauczyciel w zmieniającej się rzeczywistości edukacyjnej*, Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, <https://repozytorium.ukw.edu.pl/bitstream/handle/item/5462>.

- Kwiatkowska H., *Tożsamość nauczycieli. Między anomią a autonomią*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2005.
- Kwieciński Z., Śliwerski B., *Pedagogika. Podręcznik akademicki t.1*, PWN, Warszawa 2008.
- Lewowicki T., *Problemy kształcenia i pracy nauczycieli*, Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji – PIB, Radom 2007.
- Mazur P., *Zawód nauczyciela w ciągu dziejów*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Chełmie, Chełm 2015.
- Molenda M., *Problemy współczesnej edukacji (z doświadczeń nauczyciela kształcenia zintegrowanego)*, [w:] W. Dróżka, B. Matyjas, *Współczesne problemy zawodu nauczyciela i pedagoga*, „Studia Pedagogiczne. Problemy Społeczne, Edukacyjne i Artystyczne 19”, Wydawnictwo Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego, Kielce 2010.
- Muszyński H., *Nauczyciel wobec współczesnych wyzwań i konieczności*. [w:] *Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna. Obszary poszukiwań, wyzwań i doświadczeń w kontekście zmian oświatowych*, red. D. Waloszek, Wydawnictwo Bliżej Przedszkola, Kraków 2010.
- Mysłakowski Z., *Co to jest „talent pedagogiczny”* [w:] *Osobowość nauczyciela*, red. W. Okoń, Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych, Warszawa 1962.
- Okoń W., *Rzecz o edukacji nauczycieli*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1991.
- Okoń W., *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa 1987.
- Ostrowska M., Mazur Z., *Zjawisko stresu i wypalenia zawodowego wśród nauczycieli przedmiotu „edukacja dla bezpieczeństwa”*, AFM, Kraków 2017.
- Plewka C., *Znaczenia i dylematy nauczycielskiej profesji i nauczycielskiego profesjonalizmu*, „Edukacja Humanistyczna”, nr 1 (24), Szczecin 2011.
- Półturzycki J., *Dydaktyka dla nauczycieli*, Adam Marszałek, Toruń 1996.
- Prawo oświatowe, Dz. U. 2017 poz. 59, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20170000059/U/D20170059Lj.pdf> [19.03.2020].
- Radzewicz-Winnicki A., *Pedagogika społeczna (w obliczu realiów codzienności)*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Romanek B., *Doświadczenia i oczekiwania nauczycieli związane z ich funkcjonowaniem w zawodzie*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny”, 2016.
- Rousseau J.J., *Emil czyli o wychowaniu*, t. 1, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław 1955.
- Sewastianowicz M., *Pensja nauczyciela w 2020 r. bez większych zmian*, <https://www.prawo.pl/oswiata/wynagrodzenia-nauczycieli-w-2020-rozporzadzenie,495938.html> [6.01.2020].
- Sęk H., *Wypalenie zawodowe. Przyczyny i zapobieganie*, PWN, Warszawa 2009.
- Sikorski M., *Rozważania o kwalifikacjach pedagogicznych nauczyciela*, „Zeszyty naukowe Akademii Marynarki Wojennej” nr 2 (165), 2006.
- Szuman S., *Dzieła wybrane*, t. 1, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1985.

Szuman S., *Talent pedagogiczny*, Wyd. Nawrockiego, Katowice 1947.

Taradejna B., *Oczekiwania zawodowe nauczycieli a możliwość ich realizacji w szkolnym środowisku pracy*, „Bezpieczeństwo Pracy. Nauka i Praktyka”, nr 4 (499), 2013.

Ziółkowski P., *Pedeutologia – zarys problematyki*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2016.

Ziółkowski P., *Pedeutologia zarys problematyki*, Wydawnictwo Uczelniane Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2016.

Żegnałek K., Gutkowska-Wyrzykowska E., *Nauczyciel – misja czy zawód?*” Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika 13” 2016.

Aneta Raczykowska

Nauczyciel - zawód z powołania?

Artykuł zawiera zagadnienia związane z profesją nauczyciela, poszukuje odpowiedzi na pytania: 1) Kim jest nauczyciel?, 2) Nauczyciel powołanie czy zawód? oraz zwraca uwagę na 3) Oczekiwania nauczycieli związane z ich funkcjonowaniem w zawodzie. Szukając odpowiedzi na stawiane pytania, podjęta została próba usytuowania nauczyciela w aktywności zawodowej, która może stanowić podstawę do zastanowienia się, czy pracę nauczyciela należy postrzegać w kategoriach zawodu czy powołania?

Słowa kluczowe: nauczyciel, zawód, powołanie.

Teacher - vocation or profession?

The article contains issues related to the profession of teacher, looking for answers to the questions: 1) Who is the teacher?, 2) Teacher, vocation or profession? and draws attention to 3) Expectations of teachers related to their functioning in the profession. Searching for answers to the questions posed, an attempt was made to position the teacher in professional activity, which may be the basis for wondering whether the teacher's work should be seen in terms of calling.

Keywords: teacher, profession, calling.

Translated by Aneta Raczykowska